

KAUPAN LIITTO

LAUSUNTO

Oikeusministeriö

17.8.2018

LAUSUNTO LUONNOKSESTA HALLITUKSEN ESITYKSEKSI EDUSKUNNALLE LAIKSI SAKON JA RIKESAKON MÄÄRÄMISESTÄ ANNETUN LAIN 1 §:N, RIKOSLAIN 2 A LUVUN JA SAKON TÄYTÄNTÖÖNPANOSTA ANNETUN LAIN 28 §:N MUUTTAMISESTA

Kaupan liitto kiittää mahdollisuudesta antaa lausunto otsikkoaiheeseen liittyen ja lausuu seuraavaa:

Yleiset kommentit esityksestä

Esityksen tarkoituksena on edistää rikosoikeusjärjestelmän uskottavuutta, lain kieltojen ja käskyjen noudattamista sekä yleistä lainkuuliaisuutta. Esitys on kokonaisuudessaan esitetyn tarkoituksen mukainen ja kannatamme sitä.

Kaupan alan kannalta on ongelmallista, että näpistyksiin syyllistyneet, rangaistusmääräysmenettelyssä sakkoja saaneet henkilöt eivät nykyisin tosiasiallisesti saa rangaistusta, mikäli sakkoja ei saada heiltä perittyä. Rikosoikeusjärjestelmä ei ole tältä osin uskottava. Sakon muuntorangaistuksen käyttöä rajoittavien vuosien 2008 ja 2009 lakimuutosten jälkeen useat kaupan yritykset ovatkin pyrkineet viemään näpistyksiä tuomioistuimenmenettelyyn, jonka määräämät sakot voidaan muuntaa vankeusrangaistukseksi, jolloin myös maksuhaluttomat tai -kyvyttömät tekijät ovat voineet saada näpistyksistään rangaistuksen.

Näpistysasia ei etene tuomioistuimeen, vaikka kaupan yritys kieltäytyisikin rangaistusmääräysmenettelystä, jos syyttäjä päättää lopettaa poliisin esitutkinnan tai tekee syyttämättäjättämispäätöksen. Esitetyt lakimuutokset parantaisivat nähdäksemme nykytilannetta siltä osin, että tapaukset, joissa tekijän piittaamattomuus lain käsistä ja kielloista on kaikkein ilmeisintä, etenisivät tuomioistuinkäsittelyyn.

Sakon muuntorangaistuksen käyttöön vuosina 2008 ja 2009 tehtyjen rajoitusten vaikutuksia kauppaan kohdistuviin rikoksiin on vaikea arvioida. Näpistykset eivät tilastollisesti ole lisääntyneet, mutta ilmoittamatta jääneiden tapausten määrän kehityksestä ei ole kattavaa tietoa. Esityksessä mainitaan vuoden 2010 yritysuhritutkimus, jota ollaan juuri päivittämässä. Sen tuottamia tuloksia kaupan yritysten ilmoitusalttiuteen kehityksestä ei ole vielä saatavissa. Poliisin sekä syyttäjän resurssit ja niiden suuntaaminen vaikuttavat kaupan alttiuteen ilmoittaa näpistyksistä. Jos esimerkiksi poliisin saapumista myymälään joudutaan odottamaan useita tunteja, eikä näpistyksestä ole tosiasiallisia seuraamuksia tekijälle, ilmoitus jää helposti tekemättä.

Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

Kannatamme esityksen tavoitteita ja pidämme sen keskeisiä ehdotuksia hyvinä.
Esityksen vaikutukset

Kaupan liitto on saanut yhdeltä valtakunnallisesti toimivalta jäsenyritykseltään tiedon vuosina 2011-2017 kiinni jääneiden myymälävarkaiden määrästä. Vuonna 2011 myymälävarkaita saatiin kiinni kyseisessä yrityksessä 873 henkilöä, vuonna 2014 yhteensä 1269 henkilöä ja vuonna 2017 jo 2087 henkilöä. Yritys kieltäytyi lähtökohdaisesti rangaistusmääräysmenettelystä kaikissa näissä tapauksissa. Vuonna 2014 tuomioistuimeen päätyi näistä 1115 tapausta ja vuonna 2017 jo 1718 tapausta. Syyttäjän toimien vuoksi 154 tapausta vuonna 2014 ja 369 tapausta vuonna 2017 ei edennyt tuomioistuimeen saakka. Alueellisten syyttäjänvirastojen halukkuudessa viedä näpistyksiä tuomioistuin käsittelyyn on ollut huomattavia eroja. Luonnosteltujen lakiesitysten myötä syyttäjälaitoksen toimintaa voitaneenkin tältä osin yhdenmu-kaistaa.

Esityksen vaikutuksia arvioitaessa luonnoksessa oletetaan suoraviivaisesti, että poliisin ja syyttäjänlaitoksen arvioimat 9600 uutta tapausta vuosittain todella etenisivät poliisilta syyttäjän kautta tuomioistuimeen. Kun poliisi ei enää käsitelisi seitsemättä näpistystapausta rangaistusmääräysmenettelyssä, vaan ryhtyisi tekemään esitutkintaa syyttäjälle, syyttäjä ei enää päättäisi lopettaa tutkintaa eikä myöskään tekisi syyttämättä jättämispäätöstä. Selvyyden vuoksi esitämme, että hallituksen esitykseen lisättäisiin arvio lakimuutoksen vaikutuksesta syyttäjän ja poliisin toimintaan tältä osin. Onko selvää, etteivät mm. syyttämättä jättämisen perusteet enää näissä tapauksissa täytyisi? Tämä näyttää olevan vaikutusarvion oletama arvioitaessa mm. tuomioistuinten lisäkustannuksia.

Esityksen vaikutusarviossa ei ole huomioitu sitä, miten lakimuutoksen mukainen poliisin sakotuskäytännön muuttuminen vaikuttaisi asianomistajien halukkuuteen myöntyä rangaistusmenettelyyn. Esimerkiksi kaupan yritysten osalta on mahdollista, että muutos lisää niiden halukkuutta tyytyä rangaistusmenettelyyn, jos ne luottaisivat muutoksen johtavan siihen, että toistuviin näpistyksiin syyllistyvät tekijät saadaan oikeuden eteen poliisin aloitteesta. Tämä vähentäisi lakimuutoksen aiheuttamia kustannuksia poliisille, oikeuslaitokselle ja vankeinhoidolle.

Lakimuutoksista ei aiheutune merkittäviä lisäkustannuksia kaupan alan yrityksille. Kuten esitysluonnoksessa todetaan, monet kaupan alan yritykset ovat jo nykyisinkin asianomaisina estäneet näpistysasioiden käsittelyn summaarisessa sakkomenettelyssä. Tärkeää kaupalle on, että poliisi ja oikeuslaitos puuttuvat toistuviin näpistykseen ja toimintaa varten osoitetaan valtion budjetissa tarvittavat taloudelliset resurssit. Hallinnon tehtäväksi jää varmistaa budjetoitujen resurssien käyttö aiottuun tarkoitukseen.

Luonnoksessa mainitaan, että toistuvista teoista aiheutuva muuntorangaistusuhka on omiaan parantamaan yleistä luottamusta rikosoikeudelliseen seuraamusjärjestelmään. Pidämme tätä erittäin tärkeänä esitetyn lakimuutoksen yhteiskunnallisena vaikutuksena.

Sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain 1 §

Kannatamme esitettyjä muutoksia.

Rikoslain 2 a luvun 4 ja 5 §:t

Kannatamme esitettyjä muutoksia. Huomioimme, että muuntamiseen esitetään lievennyksiä, jotka osaltaan vähentävät kustannuksia yhteiskunnalle ja kohtuullistavat seuraamuksia tekijöille.

Rikoslain 2 a luvun 6 § ja sakon täytäntöönpanosta annetun lain 28 §

Kannatamme esitettyjä muutoksia. Huomioimme, että muuntamiseen esitetään lievennyksiä, jotka osaltaan vähentävät kustannuksia yhteiskunnalle ja kohtuullistavat seuraamuksia tekijöille.

Lakien voimaantulo

Pidämme erikoisena, että tietojärjestelmämuutosten tekemistä varten varataan kolme vuotta. Lakimuutos tulisi saada voimaan aiemmin. Ei liene välttämätöntä sitoa lain voimaantulusta poliisin ja oikeushallinnon laajempiin tietojärjestelmämuutoksiin.

Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Arvio esityksen suhteesta perustuslakiin on nähdäksemme tasapainoinen ja huomioi hyvin eri näkökulmat asiaan.

Kunnioitavasti

KAUPAN LIITTO

Juhani Pekkala
toimitusjohtaja

Ilkka Nieminen
asiantuntija, turvallisuus